

فرق است ؟ که در اینجا این مقام را مقدم بر معاونت اداری داشته در صورتیکه اگر درست ملاحظه کنیم میبینیم در کار فرقی ندارند و حقوقی هم که دولت برای ایشان معین کرده مساویست و دیگر فرقی ندارد آیا چه فرق منظور نظر کمیسیون بوده و در صورتیکه فرقی در بین نیست پس تعیین کردن این مسئله که (مقام آنها بالاتر از مقام معاونت اداری وزارتخانهها است) غلط است

مخبر - تشخیص مقام معاونت اداری و پارلمانی در نظامنامه هائیکه برای اجراء قانون استخدام مینویسد معلوم و معین خواهد شد و چون معلوم می شود مقام معاونت اداری با مقام پارلمانی در عرض هم یا یکی از آنها برتری بر دیگری دارد باین جهت در اینجا همبقدر نوشته شده که بر مقام معاونت اداری مقدم است یعنی مادون وزارت خواهند بود حالا اگر مقام معاونت پارلمانی بر مقام معاونت اداری مقدم شد اینها هم مقدم خواهند بود و تشخیص آن با نظامنامه قانون استخدام است .

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - در این مسئله که تعیین مقام مستخدمین مربوط باین قانون نیست ورتبه اشخاص باید در قانون استخدام معین شود حالا داخل نمیشویم ولی همبقدر عرض میکنم که در اینجا بین رؤسای شعب و مشاورین دائم فرقی نگذاشته و همین قدر نوشته است مقام رؤسای شعب و مشاورین دائم مقدم بر مقام معاونت اداری وزارتخانهها است و بنده اینرا با فلسفه نمی دانم زیرا رئیس شعبه مقامی که در هر جا باید با عضو فوق داشته باشد دارد حالا در اینجا کمیسیون چه نظری داشته است که مقام رئیس را با عضو یکی دانسته بنده نمی دانم ولی بنظر بنده منطقی نمی آید

رئیس - آقای زنجانی (اجازه)

زنجانی - بنده هم همین را خواستم عرض کنم که مقام رؤسا با مشاورین دائم نباید در یک درجه قرار داده شود (ماده بیست و نهم بمضمون ذیل قرائت شد)

ماده ۲۹ - همه ساله جلسات شورای دولتی از اول سرطان تا اول سنبله تعطیل خواهد بود ولی هر گاه احتیاج عاجلی اقتضا نماید بدعوت ریاست وزراء جلسات شورای مزبور تشکیل خواهد شد

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - در این ماده تعطیل جلسات شورای دولتی را معین کرده اند در قانون استخدام مدت تعطیل ادارات دولتی وزارتخانهها را تا یکماه معین کرده اند و در نظامنامه اداری هم اگر تعطیلات دیگری لازم باشد ذکر خواهد شد بنابراین ترتیب تعطیل شورای دولتی هم باید از قانون موضوع

شده فقط در نظامنامه خودش ذکر شود مخبر - عرض میکنم این یک مؤسسه ای است که مافوق وزارت خانه ها است و از این جهت لازم دانسته ایسم که مدت تعطیلشان را هم بیشتر کنیم

بعلاوه بسیار مستخدمین ادارات که حق یکماه تعطیل داده شده است و آن یک ماه اختیار خود آنها است نه اینکه در یک موقع معین باشد و اینکه اینجا نوشته است دو ماه تعطیل باشد تعطیل قانونیست چون این مؤسسه برای تهیه لوایح قانونی و سایر مسائلی است که بایه از طرف وزارتخانهها به مجلس بیاید و چنانکه پیش بینی شده ممکن است در آتی مجلس شورای ملی بر خلاف دوره های سابق مطابق قانون اساسی تابستان را تعطیل بکنند بنا بر این نوشته شورای دولتی هم آن دو ماه تعطیل داشته باشند ولی در عرض این حال حق داده شده است که اگر یک مسائل فوری پیش بیاید ریاست وزراء آنها را احضار و شروع بکار بکنند .

(ماده سی ام باین مضمون قرائت شد)

ماده سی - ترتیب حضور و غیاب اعضاء شورای دولتی مطابق نظامنامه داخلی خود شورای مزبور خواهد بود ولی هر یک از اعضاء شورای دولتی که در مدت یکماه متوالی بدون اجازه غیبت نمایند مستعفی محسوب و دیگری بجای او محسوب خواهد شد .

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - خواستم سؤال کنم اجازه که با اعضاء داده میشود باید از طرف رئیس کل باشد یا رئیس شعب هم میتوانند اجازه بدهند؟

در این مسئله بکلی قانون ساز است بنا بر این هر نظری کمیسیون دارد باید معین کند.

مخبر - مقصود کمیسیون این بود که باید اجازه بتصویب رئیس کل باشد ولی بنده هم موافقم که تصریح بشود

رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - بنده خواستم به آقای مخبر عرض کنم در صورتیکه در این ماده معلوم میکند خود شورای دولتی باید نظامنامه برای ترتیبات داخلی خود مرتب کند دیگر ماده بیست و نهم را که شورش گذشت زائد می دانم و ممکن است در همان نظامنامه ترتیب تعطیل را معین کنند زیرا بعد از آنکه برای آنها نظامنامه داخلی است دیگر نوشتن این عبارت که (هر یک از اعضاء شورای دولتی در مدت یکماه متوالی بدون اجازه غیبت نمایند مستعفی محسوب و دیگری بجای او منصوب خواهد شد) لازم نیست و بنده عقیده ام اینست این اختیار را هم مطابق همان نظامنامه به عهده خودشان واگذار نمایند زیرا یکوقت هست

که یک نفر از اعضاء ولو اینکه یکماه هم بدون اجازه غیبت کرده چون وجودش خیلی نافع است نباشد او را منصرف کرد پس خوبست این اختیار را هم در خود نظامنامه داخلی معین کنند نه اینکه از حالا حق بدهیم که اگر یکماه کسی غیبت کرد منصرف و دیگری بجای او برقرار شود

جمعی از نمایندگان - مذاکرات کافی است تنفس بدهید

رئیس - چون نزدیک ظهر است جلسه را ختم خواهیم کرد

جلسه آتی برای پنجشنبه دستور اولاً راپورت کمیسیون فوائد عامه راجع بامتیاز گوگرد و نمک جزایر هرمز و قشم وغیره ثانیاً لایحه کمیسیون بودجه راجع به اعانه مدارس بین النهرین و ترکستان آقای حاج میرزا مرتضی (اجازه)

حاج میرزا مرتضی - لایحه روشنائی عتبات را هم خوب است جزو دستور قرار بدهید .

رئیس - لایحه روشنائی را دیروز داده اند جزو دستور فردا باشد . آقای آقا سید یعقوب .

(اجازه)

آقا سید یعقوب - بنده خواستم عرض بفرمایم چنانکه خاطر آقایان هم مسبوق است معلمین مدارس فوق العاده راجع به حقوق خردشان فشار آورده اند و مدتی است در اینجا متحصن شده اند و خیال تعطیل مدارس را دارند بنده خواستم عرض کنم تا بودجه معارف نگذشته است خوبست مجلس شورای ملی بوزارت خانه امر کند وجهی بآنها داده شود که مانع تعطیل مدارس بشود

بعضی از نمایندگان - نمیشود

رئیس - آقای آصف الممالک (اجازه)

آصف الممالک - لایحه راجع به ورثه مؤید الممالک که مدتی است از کمیسیون گذشته مجلس هم از بقایای سنوات گذشته است تقاضا میکنم جزء دستور باشد

رئیس - مخالفی نیست؟

کفته شد خیر

رئیس - راجع با آقایان معلمین مدارس هم باید کمیسیون بودجه اظهاراتی بکند و اگر دستوری داده شد نوشته میشود (مجلس موقع ظهر ختم شد)

رئیس مجلس مؤتمن الملک جلسه ۲۴۲

صورت مشروح مجلس یوم پنجشنبه نوزدهم برج دلو ۱۳۰۱ برابر بیست و یکم جمادی الثانی ۱۳۴۱ (مجلس دو ساعت و ربع قبل از ظهر بر ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید) (صورت مجلس یوم سه شنبه هفدهم

داو را آقای مستشار السلطنه قرائت نمودند) رئیس - آقای مستشار السلطنه (اجازه)

مستشار السلطنه - از مجلس شورای ملی تقاضا کردم که اگر مساعد نمایند.....

رئیس - اگر راجع بصورت مجلس فرمایشی دارید بفرمائید . صورت مجلس ایرادی ندارد؟ (کفته شد خیر)

رئیس - آقای آقا شیخ اسدالله بفرمائید راپرت را قرائت نمایند

آقای آقا شیخ اسدالله - راپرت شعبه اول را راجع بنمایند کی آقای سیدار بشر ذیل قرائت نمودند

شعبه اول راجع بانتخابات رشت نمایندگی آقای سیدار اعظم که یکجلسه مراجعه بدوسیه رشت نموده جریان انتخابات را مطابق قانون و راجع بشکایت جریان انتخابات و شکایات واصله نسبت به آقای سردار معتمد با آقای سیدار اعظم کاملاً مربوط بوده و مجلس شورای ملی صحت انتخابات رشت را در خصوص آقای سردار معتمد تصدیق کرده لهذا شعبه اول هم صحت انتخابات رشت و نمایندگی آقای سیدار اعظم را که با کثرت شش هزار رأی و بیست و شش رأی (۶۰۲۶) از هفت هزار و شش صد و پنجاه و سه رأی (۷۶۵۳) حوزه انتخابیه رشت انتخاب شده اند با کثرت آراء شعبه تصویب نمود

رئیس - این راپرت مغالطی ندارد؟ (کسی مخالف نبود)

رئیس - رأی میکنیم به نمایندگی آقای سیدار از رشت آقایانیکه وکالت ایشان را تصویب میکنند قیام فرمایند (اغلب نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد . آقایان بواسطه کسالت عارضه ده روز اجازه مرخصی خواسته اند کمیسیون هم تصویب کرده است (خطاب به رفعت الدوله) از چه تاریخ کمیسیون تصویب کرده است

رفعت الدوله - از ۱۹ دلو مطابق تقاضای خودشان

قدین - بلی از امروز مقرر فرماید

رفعت الدوله - میخواهید از دلو باشد یعنی از یس فردا روز شنبه است چون امروز که خودشان آمده اند در هم جمعه است

قدین - بنده خواستم یک توضیح بدهم . بواسطه ضعف اعصاب و مزاج سینه درد مجبور شدم معالجه کنم باین جهت ده روز اجازه خواستم ولی در عین حال روز که مزاجم مساعد باشد ممکن است بین این ده روز هم در مجلس خدمت آقا برسم و برای بنده فرق نمیکند چه امروز تصویب فرمائید چه از شنبه .

شیخ الاسلام - این يك سابقه خوبی است که مریض اجازه بخواند مریض را خداوند عطا معاف کرده اند دیگر اجازه دادن لازم ندارد

رئیس - این مطلب را يك بار دیگر فرموده و بنده عرض کردم اگر وکیل دو ماه غایب شود باید و بگوید من مریض بودم تکلیف مجلس چیست؟ (صحیح است)

رئیس - رأی می گیریم - آقایان! (جمع از نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد - آقای ملک - (اجازه)

ملك الشعراء - بنده از آقای رئیس محترم مجلس اجازه خواستم که بعضی مطالب لازم به حضور آقایان عرض کنم البته اگر قدری مفصل شد بنده را معاف فرمایند زیرا عرایضی که می خواهم عرض نمایم تصور میکنم قدری گفتنش دیر شده است و مطالبی بوده است که باید از ابتدای مجلس دوره چهارم خود آقایان نمایندگان این مطالب را در نظر می گرفتند و می گرفتیم و چون خود بنده هم یکی از آنها بودم نمی گذاشتم مسئله به جریاناتی بیفتد که حالا مجبور باشیم آنها را اظهار کنیم و توضیح بدهیم - خلاصه روح عرایض بنده مربوط است با آزادی عقیده ها که بدبختانه بعقیده بنده غالب مفاسد و غالب بدبختی ها و اختلافات دشمنی ها تمام بواسطه این است که حسن تقدیس آزادی عقیده در ما نه نیست - یعنی در مردم نیست و البته باید در مجلس شورای ملی که مرکز حفظ آزادی عقاید و مرکز اظهار عقیده و حریت افکار دولت این حسن بعد اكمال ایجاد شده باشد - و اگر دیده شود که در خود مجلس هم بعضی تظاهرات و نمایشات برخلاف آزادی عقیده داده می شود البته وظیفه فرد فرد از نمایندگان آن است که سعی بکنند زحمت بکشند - مجاهدت بکنند و در خارج و داخل از تهدید و تروریزه کردن افکار جلوگیری کنند مقاسفانه همچنانکه این حسن در خارج در میان افراد ملت کمتر دیده می شود در مجلس شورای ملی هم بعد اكمال مراعات نمیشود

غالب آقایان اینکه در این مجلس شریف ازند و اینجا نشسته اند از مبرزین و قلابون صدر مشروطیت هستند و بنده غالباً راضی شناسم من جمله شاهزاده محمد هاشم میرزا آقای شیخ الرئیس که باتفاق بنده در انقلابات اول مشروطه در خراسان زحمت کشیدیم و سعی ها کردیم و هم چنین در استبداد صغیر بنده و ایشان باتفاق مرحوم آقا سید حسین اردبیلی حوزه ها و مجامعی

داشتیم که غالب آقایان می دانند از اول مشروطیت يك اختلافی بین آزادی طلبان و مستبدین ایجاد شد و يك قسمت عمر ما به بدگوئی بهم وطنان خودمان طی شد و هر کسی با یکی دشمنی و عداوت داشت بعنوان اینکه فلانی مستبد است و آزادی خواه نیست باو حمله میکردند و میگفتند باید او را معدوم کرد و آن عناوین هم مفتخر بودیم بر مملکت در حال انقلاب بود و انقلاب رحم ندارد و در مقابل خود هر عایقی را به بیند باید محو کند و از بین ببرد

مجلس دوم هم که شروع شد برای اینکه حس وفاق و یگانگی بایستی در این مملکت نفوذ کرده موجود نباشد قضیه استبداد و مشروطیت کم کم بر طرف و صاحبان این عقیده محو شده و از بین رفتند و اشخاصی که برای آنها آزادی خواهی و ارتجاع فرق نداشت خود را ضمیمه آزادی خواهان کرده و جزو جمعیت ملیون وارد شدند و بالاخره دعوی دموکرات و اعتدال شروع شد و يك مدتی از عمر عزیز و جولان و پارلمان و مطبوعات بفحش بین اعتدال و دمکرات گذشت و غالب آقایان در این دو قسمت تشریف داشتند دیده اند که چه بدبختی ها تولید شد و می دانند که مؤسس این دوئیت و نفاق چه اشخاصی بودند دمکرات اعتدالی را خائن و واجب القتل می دانست و اعتدالی هم دمکرات را همین طور خائن و کافر می دانست و چندین سال عمر عزیز ما باین زدو خورد ها و فحاشی ها گذشت و بالاخره موفق بانتخابات دوره سوم نشدیم و آمدند در مجلس را بستند و التیماتی روس ها آزادی خواهان را متفرق کرد و آزادی خواهان چه اعتدالی و چه دمکرات هر جا بودند منهدم شدند و اساس آزادی و مشروطیت دوسه سال در این مملکت در بحران و کشمکش (کودتا) بود و ما باز تنبیه نشدیم تا اینکه مجلس سوم تشکیل شد و قضیه اعتدال و دمکرات نظر بوصول مدت از بین رفت و فراموش شد آقایان اعتدال و دمکرات آن خصوصیت ها را فراموش کردند و کودتای سه ساله و آن صدمات و مصائب حکومت تزاری آن حس دوئیت و نفاق را از بین برد و این فشارها آقایان را بیدار کرد

ولی ثانیاً جنگ و غوغای بزرگی بین طرفداران بی طرف و طرفداران یکطرفی پیدا شد و قضیه المان قبل و آن گلو فیل بمیان آمد و چندین سال دیگر هم عمر عزیز ما بفحش و هتاکی و زد و خورد گذشت و نتیجه اش بسته شدن مجلس شد و باز موفق بانتخابات مجلس نشدیم و مجلس سوم ما از وسط شقه و قطع شد (و یکمده از رفقا نتوانستند در طهران بمانند و مهاجرت کردند و عده دیگر ماندند تا اینکه اختلاف بین مهاجر و انصار تولید شد و شش سال قنرت سنگینی که بحکم و جوب ایجاد شده بود

دوام پیدا کرد - یعنی عدم لیاقت ما آن قنرت را ایجاد کرد و اگر ما بارتنبه نشویم خدای ناگاه کرده باز آن دوره قنرت ایجاد خواهد شد - شاید هر کسی برای این دوره های قنرت که ایجاد شده است يك دلیلی پیش خودش فکر کند ولی شخص بنده بعد از مطالعات و فکرهایی که کردم علل عمده قنرت و دایر نشدن مجلس مسلسل و قسمت اعظم ناکامی آزادی و عدم اصلاح اساسی در این مملکت تمام مربوط باین اختلافات عمومی میدانم و اگر اسم آن اختلافات و موضوع آنها سال سال عوض میشود متأسفانه و بدبختانه هسته آن اختلافات و روح آن اختلاف در این مملکت همیشه موجود است منتهی یکروز باسم بابی و شبعه یکروز باسم استبداد و مشروطه روز دیگر باسم طرفداری قوام السلطنه و یادوستی با مستوفی الممالک و یک روز هم باسم رفاقت با ملك الشعراء و یاسلمیان میرزا در این مملکت عرض اندام کنند و بنده متأسفم از اینکه مجلس چهارم که حقیقتاً باید دوره کمال باشد و باید دوره تنبیه و بیداری ما باشد باز هم این قبیل قضایا پیدا شده و عمر دوساله مجلس يك وضعیت ناهنجاری که متأسفانه خود بنده هم شرکت در این قضایا داشته ام برگذار شده است و بدبختانه يك حس شدیدی در این دوره ایجاد شده که بعقیده بنده در دوره های سابق این حس نبوده و آن محترم نشمردن عقاید است - سابقاً اگر نظر آقایان باشد ما روزنامه داشتیم و در روی يك اصولی يك اعتراضی هم کردیم ولی در عین حال عقاید یکدیگر را محترم و مقدس می شمردیم و در مجلس دوم هم اگر اعتدالیها اکثریت داشتند و يك قانونی وضع میکردند رفقای دموکرات ما در موقع وضع آن قانون از مجلس خارج نمی شدند و مجلس را از اکثریت نمی انداختند و اگر هم دموکرات ها در اقلیت بودند و يك پیشنهاد یا طرح قانونی بنظرشان می رسید بالاخره منجر به مسائل اساسی و عقیده میشد اعتدالی ها باینکه اکثریت داشتند دیده میشد که بآنها همراهی میکردند چنانچه در مجلس دوم قانون انتخابات را که مخفی و مستقیم يك درجه و مطابق با مردم دموکرات بود در مقابل قانون انتخابات دودرجه سابق تهیه و پیشنهاد کرده بودند (بنده که در آن دوره نبودم ولی در جرایم می خواندم) باینکه اعتدالیها اکثریت داشتند مع هذا باین قانون که مطابق مرام دموکرات بود و دموکراتها آنوقت در اقلیت بودند موافقت کردند و آن قانون اجرا شد چنانچه همین مجلس از روی همان قانون ایجاد شده و می دیدیم در روی قضایاییکه مربوط به مراعاتهای یکدیگر بود باهم موافقت می

کردند ولی در این دوره بنده می بینم عقیده محترم نیست و آزادی عقیده در مجلس چهارم طرف تقدیس نیست آزادی یعنی چه؟ حقیقتاً آقایان فکر کنند ما هم فکر کنیم به بینیم که آیا معنی آزادی فقط این بود که یکمده درباری و اشخاص نوکر بابر است و زمام امور مملکت در دستشان بود بیرون کنند و یکمده مستبد دیگر بیایند و جای آنها را بگیرند و يك حوزه بنام حکومت تشکیل بدهند و یکمده زیادتری بآن حوزه و آن حکومت باشند و هیچ فرقی با استبداد نداشته باشند؟ خیر بعقیده بنده آزادی و حریت یعنی مقدس شمردن فکر و آزادی عقیده و مقدس بودن آن فکریکه در روی يك اصولی در دماغ بشر ایجاد می شود این فکر و این (ایده آله) را محترم و مقدس بشمارند -

این معنی آزادی است ولی بدبختانه در مجلس چهارم این احترامات مراعات نمی شود و عقیده تقدیس نمی شود این است اسباب تأسف بنده و بالاخره این مطلب بنده را پشت این تریبون کشانده است و حقیقتاً می خواهم امروز تکلیف خود را با این مجلس معین کنم

مستشار السلطنه - مجلس چه بکند؟

ملك الشعراء عرض می کنم مجلس چه باید بکند - در نتیجه انتخابات گذشته يك عده از آقایان و جمعی از مردم و اشخاصی که بالاخره فکر داشته و تصور میکردند فکر و عقیده مقدس است این طور فهمیدند و باین قانون انتخابات صحیح نخواهد شد و جریان آن خوب نیست چنانچه در انتخابات گذشته دیده شده که یکی از مواد مهم انتخابات یعنی معروفیت معلی مراعات نشده و شاید در دوره دوم و سوم هم این قضیه مهم بهتر مراعات میشد مثل اینکه ما دیدیم یعنی خودم در مجلس دوره سوم بودم و مذاکراتی که در اطراف اعتبارنامهائی میشد مسئله عدم معروفیت معلی یکدفعه بیشتر موضوع بحث شد و در آن یکدفعه هم بالاخره پس از اعتراضات و مذاکرات زیاد معلوم شد آن شخص که طرف اعتراض بوده از آن شهری که وکیل شده است در آن شهر وارد شده و آن شهر را دیده است و اهالی آن شهر هم او را دیده اند معذک موضوع بحث شد و داد و فریاد بلند شد ولی در مجلس چهارم محسوس شد که بعضی نقاطیکه انتخابات جریان پیدا کرده است منتخب ابتدا آنجا را ندیده و اهالی آنجا هم آن شخص را نمی شناختند و بالاخره بواسطه شهرت زیاد سایر وسایل که داشتند او را وکیل کرده اند این مطالب باعث شد که يك عده از آقایان بفکر

قانون انتخابات افتدند خود بنده هم یکی از آن اشخاصی بودم که قبل از تشکیل مجلس چهارم وقتیکه يك موادی نوشته شد در دستور عملیات دوساله خودمان قرار دادیم وعده بنام اصلاح طلب آن دستور را امضاء کردیم و تا امروز هم که هسته و ریشه هیئت متحده باقی است در روی همان موادی است که قبل از تشکیل مجلس چهارم تهیه و امضاء نمودیم یکی از قسمت های آن مواد همین بود که سعی کنیم قانون انتخابات در این دوره اصلاح شود مجلس که باز شد این فکر خودمان را بسایر آقایان عرضه داشتیم ومخالفاتی هم بااصلاح قانون انتخابات دیده نشد این بود که يك کمیسیونی مطابق رأی مجلس بنام کمیسیون تجدید نظر در قانون انتخابات تشکیل شد که در قانون انتخابات تجدید نظر نمایند و بدینگونه بنده هم جزو آن کمیسیون انتخاب شدم و از تأسیسات بنده همین است و کربان بنده راهم قبولیت عضویت آن کمیسیون بآنجا کشانیده است . بالاخره نه ماه زحمت کشیدیم و در هفته چندین جلسه تشکیل دادیم فکر کردیم . صحبت کردیم . زحمت کشیدیم به قوانین مراجعه کردیم . به آقایان نمایندگان مراجعه کردیم . شور کردیم . و بالاخره تمام زحمات را که ممکن بود يك هیئت کوچکی که میخواستند به يك قانونی را تهیه کنند کشیدیم و بالاخره يك صورتی روی کاغذ آوردیم که خلاصه و نتیجه فکر وعقیده يك عده بود که مأمور این کار شده بودند و البته وظیفه ما هم این بود که نتیجه فکر خود را به مجلس تقدیم کنیم وعرض کنیم آقایان ما خدمت خود را انجام دادیم وزحمت خود را کشیدیم حالا موقع قبول کردن یاد کردن کردن مجلس است

و غیر از این هم وظیفه نداشتیم زیرا قانونی که هنوز بمجلس نیامده و از طرف مجلس هنوز در ردیف قبول آن صحبتی نشده وظیفه ما نبود در روی آن قانون میدان داری کنیم و یا تیپ مثبت ومعنی ایجاد کنیم ولی متأسفانه دیده شد (حالا از چه راه بود و مسبب این قضیه چه اشخاصی شدند حقیقتاً نمی دانم) ولی يك عده از آقایان بعضی از مواد این قانون را مخالف عقیده وسیلیه خودشان دانستند و گفتند پنج سال اقامت در محل مخالف اصول قانونی و اصول آزادی بامخالف منافع من و رفیق من است بهر نظر که بود این عقیده اظهار شده چون این نظر از روی عقیده اظهار شده بایستی تقدیس شود بهر حال خود را مخالف یکی از مواد این قانون شمرند و بجای اینکه در کمیسیون بیایند و به نشینند و صحبت کنند و يك مواد مخصوص را در قانون جدید پیشنهاد کنند و با احترام حفظ عقاید وزحمت و سعی رفقای خودشان آن

قانون جدید را بمجلس بیاورند و قسمت های خوب آن قانون را بپذیرند و قسمت های بدش را اصلاح کنند بجای این عملیات دیده شد هر وقت صحبت از این قانون شد عده از رفقای عزیز ما يك يك از مجلس خارج شده ومجلس را از اکثریت انداختند باز در دفعه دیگر هم وقتی صحبت شد يك قضایائی پیش آمد یابیش آوردند که متأسفانه مطرح شدن این قانون از بین رفت تمام اینها قابل تحمل بود وهست زیرا وقتی طرح شدن و مذاکره در يك قانونی بانظریه وعقیده عده از نمایندگان منافی باشد چون هنوز قانونی وضع نشده که يك عده وکیل نتوانند يك مرتبه از مجلس خارج شوند و مجلس را از اکثریت بیندازند می توان ایراد نمود .

در صورتیکه اگر اکثریت در يك قضیه موافقت دارد ورأی بدهد اقلیت نباید ضدیت کند .

در هر صورت اینها موجب نگرانی نیست فقط چیزیکه برای بنده خیلی ناگوار است حملاتی است که در اطراف يك ماده قانون از چندنی بسایر طرف بصاحبان عقیده تجدید نظر در قانون انتخابات در این شهر می شود . این حملات بالاخره يك قضایائی را بدنبال خود میکشد و يك مسأله را پیش می آورد که بنده می ترسم منجر به يك گفت و گوها و بحث تعرضات شدیدی بشود و البته آقایان محترم برای حفظ اعتبارات مجلس و حفظ آبروی فرد فرد نمایندگان و احترام عقاید يك دیگر بایستی سعی کنند این قضایا همین جاییکه هست متوقف شود .

زیرا بقول یکی از نمایندگان محترم کدر یکی از جرایم خودشان نوشته بودند در گوشه کمیسیون يك فکری بدماغ يك و کبکی گذشت و آن فکر یاهولای از اجتماع متدرجاً بزرگ شد و حالا می خواهد مجلس شورای ملی را يك مرتبه ببلعد بقول آن يك نفر وکیل حالا که این فکر در دماغ بنده یوا کبیل دیگری ایجاد شده و آن قدر قوی بود که توانست يك ماده قانونی در نظامنامه جدید بگنجاند .

باید دید طریق وضع کردن این فکر مرتعنه چیست آیا طریق آن این است که قبل از آنکه در مجلس مطرح شود در خارج صاحب این فکر تهدید بشود و بالاخره تمام فحشها وهتاکیها که در قاموس بازاری ها شاید بازارهای قدیم هم پیدا نشود نسبت بصاحبان این عقاید گفته شود و بایستی با اهالی ولایات و ایالات هم حمله کرد و فحش داد و آنها را مردمان کودن جاهل نالایی

فرض نمود و بالاخره از این حق هم آنها را محروم کرد و هر چه هست برای يك عده جوان تربیت شده فرستاده تهران خواست آیا راه بسن این فکر این است که سه ماه تمام بگذرد و این مسئله در جرایم مطرح شود و يك فحش های عریض بصاحبان يك فکر وعقیده بدهند آیا آزادی عقیده بعد از ۱۷ سال مشروطیت این است و به این هم اکتفا نکرده آقایان بنده خودشان وکیل مجلس هستند و بایستی با افراد خارج از مجلس تعلیم آزادی خواهی بدهند خود این آقایان در خارج اقداماتی بکنند یا بسام آنها اشخاصی موفق شدند و يك سلسله هتاکی وفحاشی به بعضی از رفقای خود بکنند آیا باین وضع میشود گفت در مجلس چهارم آزادی عقیده رامحترم شمرد و میشود گفت در مجلس چهارم آزادی عقیده تقدیس میشود بنده با نهایت تأسف عرض می کنم در این مملکت آزادی عقیده نیست وفکر وعقیده محترم نیست و هر عده صاحب يك عقیده شدند و بطرفی رانده شدند طرف مخالف خود را بهر و نالایی می دانند و میل دارند مخالف خود را بهر ترتیبی هست محو و نابود کنند بعقیده بنده این شرط آزادی خواهی وعقیده بوشی نیست بنده برای خود و رفقای خودم چندان دل سوزی نمیکنم ولی عرض میکنم در ادوار گذشته که باین شهرت عقاید تر و ریزه نمی شد ما موافق نشدیم دوره حکومت آزادی را دوام بدهیم در این دوره هم اگر وضع خود را اصلاح نکنیم بطریق اولی موافق نخواهیم شد این است که بعقیده بنده باید از این قضایا گذشت داخل در اصل موضوع شد چون ما مدتی وقت صرف کرده ایم و يك نظامنامه نوشته ایم و هیچ هم مقید کلاموادی را که ما نوشته ایم اجراء شود زیرا اگر اجراء شد باعث افتخار ماست و اگر هم طرف قبول واقع نشود باز ننگین نیستیم زیرا عمل و کار خود يك افتخاری برای صاحب آن دارد خواه رد بشود خواه قبول .

در هر صورت بنده از آقایان تقاضا و استراحت میکنم باین قضیه در همین جلسه خانه بدهند . آرزو آقای مدرس فرمودند من از طرف خودم آن يك ماده را پس می گیرم بنده نمی دانم چرا فرمایش آقای مدرس تعقیب نشد چرا باین اندازه موافقتی که اظهار شد آقایان حاضر نشده تکلیف این قانون را معین کنند ؟

حالا هم برای اینکه این گفتگوها ختم شود وتهدید عقاید بیش از این باعث یأس آزاد بخواهان نشود و برای اینکه این فکر در اکیسیون (یعنی عکس العمل) این تهدیدات بيمورد در ایالات و ولایات يك آتش فکری روشن نکند چنانکه مکاتیب و تلکرافات واصله از خراسان گواهی می دهد که يك اکیسیون

موتوری در آنجا ایجاد شده است ومیخواهند بر ضد طهران قیام کنند و بالاخره برای اینکه اهالی ایالات و ولایات در مقابل این عبارات توهین آمیز نیایند در تلکرافخانه ها و حق خودشان را از ما بخواهند خوب است حاضر شویم و حق قانونی آنها را ادا کنیم کاین فکر را قبول یا رد نماییم زیرا چنانکه عرض کردیم در کردن يك فکر باز باعث راحت وآسایش صاحب آن فکرات و بالاخره این فکر فکر یک نفر نیست ومجلس شورای ملی ۴۵ نفر موافق دارد یعنی صاحبان این فکر اکثریت دارند و حقیقتاً شرم آور است که يك فکری در مجلس شورای ملی اکثریت داشته باشد ولی تا سه ماه نتوانند آن فکر را در مجلس مطرح کنند و هر وقت بخواهند مطرح کنند بيك وسایل تهدید آمیزی آن فکر را خفه کرده و در خارج مجلس بصاحبان آن فکر فحش بدهند وهتاکی کنند و بدون منعق بآنها اعتراض نمایند و بالاخره کار بجائی برسد که در خارج بنام و کلامه بکلامه فحش بدهند این يك بدبختی و در حقیقت يك لکه است که باید از دامان مجلس چهارم پاک بشود این است که باز بنده از آقایان استراحت می کنم سعی بفرمایند و همین امروز ان قانون را مطرح کنند در خارج هم رفقای خارجی خودمان را به بینیم و اگر يك عده اشخاصی حقیقتاً از روی عقیده بر نسبت معین باین ماده مخالف هستند بایند مطالب خود را بگویند بنده هم حاضر می آن قانون را در خارج ترمیم کنم و بطوری اصلاح کنیم که بین نظریات موافقین و مخالفین جمع شود و اگر هم اصلاح آن را برای این مملکت مضر میدانید باین جهت این ترتیب عقاید خود را بگویند و البته اگر عقایدشان حقیقتاً منطقی بود ما هم قبول می کنیم والا بایستی آنها تسلیم شوند بعقیده بنده نباید اجازه داد که بیش از این در خارج مجلس و در جرایم در موضوع يك مسئله قانونی که محترم باین مسائل دینا هست این قدر صحبت بشود و از آقایان نمایندگان هم تقاضا می کنم قبل از آنکه این قضیه در خود مجلس حل بشود در خارج در اطراف این قضیه چیزی ننویسند زیرا بنده میترسم مذاکراتی در اطراف این قضیه بشود و از نقطه نظر مخالفت اسم ایالات و ولایات را هم بیاورند از آنها توهین کنند چنانچه دیده ایم و آن وقت انکساکت وعکس العملی روشن نکند چنانکه مکاتیب و تلکرافات ایجاد شود که اسباب خوشوقتی ما نباشد پس خوب است آقایان این مسئله در خارج

هر صورتی که هست را بکند و ساکت بگذارد و هر نحوی که میدانند قضیه را زودتر به مجلس بیاورند اگر آقایان اجازه بدهند بنده پیشنهاد میکنم همین امروز این موضوع داخل در دستور شود ومجلس بقانون جدید انتخابات مشغول شود و وقتی بآن يك ماده رسیدیم که بعقیده بعضی بساعت اصلاح انتخابات آینده و بعقیده برخی باعث فساد آن است البته اگر اقلیت دلایل منطقی داشته باشد اکثریت باید بپذیرد و بالاخره رأی اکثریت مجلس قاطع است و در هر صورت استدعا میکنم آقایان موافق ومخالف سعی کنند این گفتگو های نامطبوع و نسا معلومیکه در خارج هست خاتمه پیدا کند .

(بعضی از نمایندگان صحیح است احسن .)

رئیس - آقای نجات (اجازه)

آقای میرزا محمد نجات - همانطور که آقای ملک الشعراء فرمودند باید تصدیق کرد که آزادی عقیده در مملکت نیست این ورق را امروز صبح در دست مجلس بستم و در این ورقه بجمعی از وکلاء يك نیتها می داده اند نماینده بچه مناسبت بنده را هم ضمیمه کرده است هر چه فکر کردم چه مناسبت بودن چندین لوايح مهم که از کمیسیونها گذشته و معوق مانده است صرف این جزئیات بکنم .

همانطور که بارها مقام منبع ریاست توصیه فرموده اند خوب است این قضایا در خارج و بین فرانسویونها حل و تصفیه شود . اینست که بنده از مجلس مقدس تقاضا کردم این قضیه را متروک داشته و داخل دستور بشوند

نجات - لازم نیست اسم ببرم در محله رسیدگی ومعلوم میشود بنده از اول انقلاب ومشروطیت ایران تا امروز که اینجا ایستاده ام بيك دامنی خدمت کرده ام و امروز از این اطاق عدالت تقاضا میکنم از طرف مقام ریاست بدعی العموم اطلاع بدهند صاحب مطبوعه آن کسیکه پول داده است ورقه را طبع کرده اند بمعكمه جلب شود تا معلوم شود کی پول داده و کی چاپ کرده وبچه مناسبت اسم بنده در این ورقه نوشته شد بکنم داخل هیچ دسته و بازی نیست بنده گاهی نکرده ام که دیدم مجلس نه اکثریت دارد و نه اقلیت و داخل یکدسته شوم که اکثریت پیدا شود بنده میدانم آقای قوام السلطنه کمال مرحمت رانست بنده دارند بنده هم کمال ارادت را بایشان دارم ومیدانم دامن ایشان آلوده نیست و دیگران این کار را میکنند لهذا تقاضا میکنم ریاست مجلس شورای ملی بدعی العموم اطلاع بدهند این امر را تعقیب نمایند تا معلوم شود این ورقه را کی چاپ کرده است و چرا این نسبت را به بنده داده اند بنده از اطاق عدالت این تقاضا

را دارم .

(پیشنهاد آقای مستشار السلطنه بشرح ذیل قرائت شد)

مقام منبع ریاست مجلس شورای ملی دامت عظمته - این بنده نظر بصیانت وحفظ اوقات مجلس شورای ملی که فوق العاده معتنم است بشیر نهاد می نمایم مطلب مطروحه رامترک وب دستور معین مشغول و اگر قضیه فوق باید با مذاکره ومباحثه حل وفصل شود بادر جلسه خصوصی بادر بین فرانسویونها خاتمه پیدا کند (مستشار السلطنه)

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - بنده نمی دانم موضوع این پیشنهاد راجع بکدام قسمت است آیا راجع به قانون انتخابات است یا به این قضایای خارجی ؟ که آقای نجات مذاکره کردند .

مستشار السلطنه - بخیر بیانات آقای ملک الشعراء راجع به قانون انتخابات با کمال نزاکت و منطق ادا شد و بنده راجع بقسمتی که مربوط بان انتخابات است عرض ندارم ولی راجع بقسمتی که آقای نجات اظهار کردند بنده تصور میکنم که خیلی عیب است مجلس شورای ملی وقت عزیز کران های خودش را با بودن چندین لوايح مهم که از کمیسیونها گذشته و معوق مانده است صرف این جزئیات بکنم .

همانطور که بارها مقام منبع ریاست توصیه فرموده اند خوب است این قضایا در خارج و بین فرانسویونها حل و تصفیه شود . اینست که بنده از مجلس مقدس تقاضا کردم این قضیه را متروک داشته و داخل دستور بشوند

نجات - بنده صبحی خدمت آقای رئیس شرفیابی حاصل کردم و آقای رئیس اینطور مقتضی دیدند که يك مجلس خصوصی تشکیل شده و بعرض بنده رسیدگی شود ولی چون مذاکراتی در مجلس بیان آمد و در خصوص احترام آزادی عقیده مذاکراتی شد دیدم يك قسمت از عرایض بنده گفته شد این بود از مقام ریاست اجازه خواستم که عرایض خود را با کمال اختصار عرض کنم و الساعه هم عرض میکنم اگر مرکز قانون و عدالت اینجاست و اگر میخواهید در مملکت عدالت حکم فرما شود و اگر میخواهید قوانین بوقع اجرا گذاشته شود اول باید خودتان عدالت کنید امروز يك فوق العاده منتشر شده است که چندین نفر از وکلاء فحش داده و تهمت زده است بنابراین بنده تقاضا میکنم و فریاد می زنم که از اطاق عدالت يك کمیسیونی یا يك مدعی العمومی هر چه را مجلس صلاح بداند معین بفرماید تا این قضیه را تعقیب نموده بروند در مطبع کلبیان و به بینند این ورقه را که داده و این که نوشته بامضای سی نفر

از اهالی طهران این سی نفر که پای آن ورقه را امضاء کرده اند کبها بوده اند قوام الدوله بچه مناسبت فحش خورده . بنده بچه مناسبت فحش میخورم و اگر دو نفر در مجلس شورای ملی طرفیت دارند بنده چه مربوط است .

بنده چون طرف را می شناسم و وکیل می دانم از مقام ریاست تقاضا میکنم که الان بدعی العموم اطلاع بدهند تا این قضیه را تعقیب نمایند چون قابل سکوت نیست . به بینند چه بوده و کی بوده و چرا این ورقه را نوشته اند بنده این طور که آقای ملک الشعراء فرمودند آزادی عقیده در این مملکت نیست .

بنده باز تکرار نموده و از اطاق عدالت تقاضا میکنم و از مقام ریاست مجلس درخواست میکنم که این قضیه را تعقیب بفرمایند خود بنده هم عریضه خواهم داد و تمام اینها را تعقیب خواهم کرد ولی از مقام ریاست هم استدعا می نمایم بدعی العموم اطلاع بدهند این قضیه را تعقیب نماید

رئیس - این تقاضای جناب عالی سابقه ندارد بهترین است که در جلسه خصوصی بفرمودمان مذاکراتی بفرمایند .

چنانچه لازم و مقتضی دانستند بنده دستور می دهم که اقداماتی بکنم .

نجات - پس تقاضا میکنم در موقع تنفس جلسه جلسه خصوصی تشکیل شود

رئیس - بسیار خوب

(آقای امیر ناصر پیشنهاد جمعی از آقایان نمایندگان را بشرح ذیل قرائت نمودند)

مقام منبع ریاست مجلس شورای ملی

نظر باینکه اساس نجات مملکت مجلس شورای ملی و الزم اموردت بحال نمایندگان ملت و طرز انتخاب آنها است باید بین نمایندگان و ملت علاقه کامل و ارتباط تام بوده باشد و اطلاع کامل کافی نیست باخلاق ونظریات يك دیگر داشته باشند وعلاوه بر احتیاجات عمومی مملکتی باید نماینده کاملاً از ضروریات خصوص حوزه انتخابیه خود مطلع و باخلاق و عادات موکلین خود بصیر باشد لهذا ما امضاء کنندگان برای بدست آمدن این مقصود ماده واحده ذیل را مستلاً پیشنهاد وفوریت آن را بدون ارجاع به هیچ کمیسیونی حتی کمیسیون مبتکرات تقاضا میکنم

ماده واحده - باید انتخاب شوند در حوزه انتخابیه متوطن یا لااقل پنج سال بعد از بلوغ در حوزه انتخابیه اقامت داشته باشد مگر آنکه از مجلسی که سابقاً انتخاب شده مجدداً از همان جا انتخاب شود

تبصره - مقصود از حوزه انتخابیه تمام حوزه يك ایالت یا يك ولایت است ملل متنوعه از این قانون مستثنی هستند

رئیس - این پیشنهاد را چند روز قبل

آوردند به بنده دادند وغرضشان این که بکمیسیون مبتکرات نرود و در خود مجلس مطرح شود بنده آقای شیخ الاسلام که حامل ورقه بودند عرض کردم که همچو سابقه در مجلس نیست و هر طرحی که بمجلس پیشنهاد می شود اگر عده امضاء کنندگان از پانزده کشته باید بکمیسیون مبتکرات برود و اگر بیش تر شد یا بالغ بر پانزده شد داده می شود بر رئیس اگر رئیس مجلس مقتضی دید بکمیسیون مبتکرات میفرستد والا در خود مجلس در خصوص قابل توجه بودن آن مذاکره می شود و ابتدا آقای شیخ الاسلام متقاعد نشدند

بنده عرض کردم مراجعه بفرمایند به نظامنامه داخلی مخصوصاً ماده ۴۷ نظام نامه باصل ۳۹ قانون اساسی و به بینند این حق که بنده عرض می کنم برای بنده هست یا نیست ؟

ایشان رفتند که مراجعه بنمایند چند روزی هم گذشت دیگر به بنده مراجعه نکردند بنده همچو خیال کردم که ایشان پس از مراجعه به قانون اساسی و نظامنامه داخلی متقاعد شده اند ولی معلوم می شود که ایشان و رفقای ایشان بعد از ارجاع به آن مواد باز متقاعد نشده اند که باید این ورقه به کمیسیون مبتکرات برود بدعی مجلس بایند قابل توجه شود بلی اگر در مجلس هم قابل توجه شد آن وقت فوراً آراء میشود تقاضا کرد که بعرض اینک بکمیسیون مربوط برود و در خود مجلس مطرح شود حالا اگر اشخاصی هستند که راجع باین پیش نهاد اظهاراتی دارند عقیده شان برخلاف عرایض بنده است بفرمایند

آقای شیخ الرئیس (اجازه)

شیخ الرئیس - عرض می کنم ما نمیدانستیم این اصل قانون اساسی که میفرمایید کدام اصل است خوبست مقرر فرمایید بخواهند تا مقصود را بدانیم چون فرمایشاتی که فرمودید به آقای شیخ الاسلام بود ما نمیدانستیم

شیخ الاسلام - چون خطاب و طرف توجه حضرت مستطاب عالی بنده بود اجازه بفرمایید عرایض خود را عرض کنم

رئیس - (خطاب به منشی ها) - اصل سی و نهم را بخوانید

آقای امیر ناصر بشرح ذیل خواندند اصل سی و نهم - هر وقت معلنی از طرف یکی از اعضای مجلس عنوان شود فقط وقتی مطرح مذاکره خواهد شد که اقلاً پانزده نفر از اعضای مجلس آن مذاکره مطلب را تصویب نمایند در این صورت آن عنوان کتباً بر رئیس مجلس تقدیم می شود رئیس مجلس حق دارد که آن را بجا بردارد و در انجن تعقیب مطرح مذاکره قرار بدهد

شیخ الاسلام - بنده نظرم نیست که

راجع به قانون اساسی فرمایش فرموده باشد و ماده ۳۷ نظامنامه داخلی را هم بدین مناسبت ندارد.

رئیس - آقای آقامیرزا علی (اجازه) آقا میرزا علی کازرونی - بنده استدعا می کنم که آن ماده نظامنامه داخلی هم برای تذکر آقایان قرائت شود.

رئیس - مواد نظامنامه زیاد است و باید تامل قرائت شود تا مطلب بدست بیاید و اگر بخواهید این قبیل مسائل را این مذاکره نمایند مجلس شورای ملی تبدیل به یک مدرسه خواهد شد در این قبیل مسائل علمی یا در کمیسیون و یا در مجلس خصوصی مذاکره نمود تاحل شود ولی مع ذلک اگر میل دارید قرائت بشود.

آقای مساوات (اجازه) مساوات - بنده در اصل این موضوع عرض دارم و مخالف هستم که بدون مراجعه بکمیسیون مبتکرات مطرح شود زیرا این تقاضا برخلاف قانون است.

رئیس - آقای اقبال السلطان (اجازه) اقبال السلطان - عجلتاً عرضی ندارم رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - بنده در موقعی که پیشنهاد را اعضاء کردم این اصل بنظر آمد و این ماده نظامنامه را هم دیده ام آیا اصل قانون اساسی بر رئیس مجلس حق میدهد در صورتیکه رئیس مجلس این طور بنظرشان می رسد مختارند ما هم با قانون نمیتوانیم مخالفت کنیم ولی این اصل باز بر رئیس مجلس حق میدهد که در مجلس هم مطرح کند.

و این اختیار اینست که بر رئیس مجلس داده شده است اگر پیشنهادی داده نفر بدهند که در مجلس مطرح شود رئیس مجلس مجاز است که بکمیسیون رجوع بکند یا بکند ولی مواد نظامنامه را که دیدم این طور فهمیدم که اگر در پیشنهادی تقاضای فوریت شد دیگر بکمیسیون مربوطه مراجعه نمی شود حالا کمیسیون مربوطه کمیسیون مبتکرات باشد یا غیر آن آن هم بسته به نظریات اکثریت مجلس است فرق نمی کند کمیسیون مبتکرات هم یکی از کمیسیون های مربوطه مجلس است در هر صورت اعم از اینکه بکمیسیون مبتکرات

برود یا نرود بسته بنظر آقای رئیس و رای نمایندگان مجتزم است بنده همان قسم که آقای ملک الشراء فرمودند لازم میدانم این مطلب زودتر ختم شود بنده این مقالات و فوق العاده ها و روزنامه های که نوشته میشود چندان خوب نمیدانم - نمیگویم به آنها اهمیت نمی دهم - خیر روزنامه ها و مقالات همه اهمیت دارد ولی بعینه بنده آمار خوبی در این ملک ندارد بنظر که فرمودند امروز این حس در چهل و پنج نفر ازو کلای مجلس ایجاد شده است و این حس را نمیتوان

یک فوق العاده که فحش می دهد خفه کرد بلکه این حسن بیشتر در آنها همچنان پیدا میکند و شاید بعضی ها برای پیشرفت مقاصد خودشان یک عملیاتی شروع نمایند و اثرش را بنده در ولایات جنوب نمیدانم و شاید آقایان بفرمایند اما اخیر آقایان این فرمایش را نمی فرمایند ولی شاید بعضی دیگر بفرمایند که احساسات اهالی ولایات همچو اهمیتی ندارد ولیکن اگر قدری پایشانرا از حوزه تهران بیرون بگذارند تصدیق میکنند که نظریات اهالی ولایات خیلی خوب است و اکثریت حقیقی ملت را هم آنها تشکیل می دهند در هر صورت نمی خواهم عبارت پردازی کنم و نمی خواهم حرف زیاد بزنم بطور اختصاص عرض میکنم مصلحت در این است که باین مطلب زودتر خاتمه داده شود هر آینه بخواهند باین کشمکش ها ادامه بدهند بنده همان قسم که ملک الشراء فرمودند اثراتش را بدی دانم و مخالفین ما هم نتیجه نخواهند برد بلکه نتیجه را باز ما خواهیم برد مع ذلک بنده صلاح می دانم که این پیشنهاد مطرح شود چنانچه آقای رئیس لازم می دانند که به کمیسیون مبتکرات رجوع شود الان رجوع بفرمایند که بعد از پنج روز رایرتش به مجلس بیاید آنوقت مجلس می تواند نظر کمیسیون مبتکرات را رد کند یا قبول نماید در هر حال تقاضا می کنم زودتر تکلیف این قضیه معلوم شود.

رئیس - آقای شیخ الرئیس (اجازه) شیخ الرئیس - اگر باین مطلب خاتمه میدهند که بنده عرضی ندارم و عقیده دارم که این پیشنهاد را آقای رئیس بکمیسیونی که صلاح بداند رجوع فرمایند البته مطاع است و نیز عرض میکنم که ماده سی و هفتم چندان دلالت بر این مطلب ندارد ولی ماده ۷۶ میگوید اگر مجلس فوریت آنرا تصدیق نماید مطلب مزبور را با شبعات یا یکی از کمیسیونهای مربوطه بآن که سابق تشکیل شده رجوع مینمایند و نیز مجلس میتواند که خود فوراً بآن لایحه یا طرح قانونی رسیدگی کند و این در صورتی است که مخصوصاً در این باب رای داده شود ظاهر عبارت این است که اگر بغوریت رای داده شود خود مجلس می تواند رسیدگی کند ولی چون قانون اساسی حق تقدم دارد و این حق را بر رئیس مجلس می دهد استدعا میکنم بفرمایند که مقتضی است مراجعه فرمایند تا رایرتش زودتر بمجلس داده شود.

رئیس - اگر تصدیق میفرمایند که من مع حق هستم که این پیشنهاد را مراجعه بدهم یکی از کمیسیونها این را مراجعه میدهم بکمیسیون مبتکرات برای اینکه همیشه رسم این بوده است هر طرحی که پیشنهاد می شده بکمیسیون مبتکرات مراجعه میشد مگر يك وقتی که راجع بسکوکات يك طرحی پیشنهادی شده و برخلاف این ترتیب در آن عمل شده بنده باید يك رویه داشته باشم و هر روز يك شق جدیدی معامله و رفتار نکنیم و تا بحال همیشه يك روش و ترتیب بوده این قبیل پیشنهادات مراجعه به کمیسیون مبتکرات می شده اگر امروز بنا بدخواست جمعی از آقایان مراجعه نشود ممکن است يك روز دیگری يك طرحی پیشنهاد و درخواست نمایند که بکمیسیون مراجعه نشود و شاید صلاح ملک است که این است که بکمیسیون مبتکرات مراجعه می شود ولی از کمیسیون خواهش میکنم عجله بفرمایند و رایرتشان را زودتر بدهند (صحیح است تصدیق میکنم)

تدین - بنده اصلاً مخالف این پیش نهاد هستم رئیس - آقای سلیمان میرزا (اجازه) سلیمان میرزا - عرضی ندارم پس از آنکه بکمیسیون مبتکرات ارجاع شد دیگر اشکالی باقی نماند رئیس - آقای تدین (اجازه)

تدین - بنده مدتی است که فرمایشات آقایان را در موضوع قانون جدید انتخابات استماع می کنم و روز بروز بر تعجب و تأسف بنده افزوده میشود بعضی از آقایان می گویند که این قانون مخصوصاً ماده راجع به معرفت محلی اگر بگذرد سوء اثر دارد و از این مقالات خیلی صحبت می شود ولی بنده هیچک از این دو عقیده و دو نظر را ندارم و اهمیتی که بنده میدهم باصل انتخابات دوره پنجم است (صحیح است)

ما اینجا مشغول شده ایم که وقت خودمان را تلف کنیم که آیا قانون انتخابات بمجلس بیاید یا نباید و تمام مذاکراتی که میشود باعث اتلاف وقت مجلس است نمی دانم آقایانی که مخالفند چرا طفره های زنند از اینکه قانون انتخابات بمجلس بیاید بنده تصور میکنم که وقت ما همین قسمتها تلف شود و ملک دچار يك فترتی گردد بنابراین بنده پیشنهاد میکنم که قانون انتخابات روز شنبه جزو دستور شود و آقایان مخالفین و موافقین هم حرف خودشان را بزنند و رای اکثریت هم قاطع است

رئیس - این را هم باید با قانون عرض کنم که این طرح وقتی که بکمیسیون مبتکرات رفت و پس از آن بمجلس آمد و قابل توجه نشد دیگر نمی شود آن را داخل قانون انتخابات کرد

شیخ الاسلام - يك تغییراتی در آن می دهم تا مجدداً داخل قانون انتخابات بشود

محمد هاشم میرزا - بنده از وزارت پست و تلگراف سؤالی داشتم ارباب کیخسرو - بنده راجع بانظر سؤالی داشتم که آیا مطابق قانون اساسی می شود آن را به کمیسیون رجوع کرد یا نه؟

رئیس - بفرمایند ارباب کیخسرو - در اصل پنجم قانون اساسی شرحی مینویسد و بنده نمیدانم یا این شرح می شود این طرح را قبول کرد یا نه؟

در اصل پنجم مینویسد (منتخبین از برای دو سال تمام انتخاب می شوند و ابتدای این مسست از روزی است که منتخبین ولایات تماماً در طهران حاضر خواهند شد پس از انقضای مدت دو سال باید نمایندگان مجدداً انتخاب شوند و مردم مختارند هر يك از منتخبین سابق را که بخواهند و از آنها را ضعی باشند دوباره انتخاب کنند) اینجا می نویسند مردم مختارند و لفظ مردم شامل تمام اهالی ملک میشود خواهش می سؤالی کنم که آیا این ماده تفسیری شده است یا نه؟ اگر تفسیر شده است بفرمایند که بنده هم مستحضر شوم

رئیس - اگر طرح را مخالف با مفاد این اصل می دانند می توانند آن روزی که طرح به مجلس می آید این مذاکرات را بفرمایند

آقای شیخ الرئیس (اجازه) شیخ الرئیس - در مسجد سلیمان و آبادان يك يك جمعیت کثیری از اهالی نقاط دیگر هستند که مشغول زحمت کشیدن و کار کردن هستند و برای اینکه شرح حالات و مطالب خودشان را بولایت خود اطلاع دهند يك پستخانه برای آنجا لازم است و از قراریکه شنیده ام تا کنون پستخانه در آنجا برقرار نشده است و باستی مردم بیست فرسخ راه را طی میکنند برای اینکه يك نقطه برسند که دارای پستخانه است تا کافهای خودشان را بفرستند و باین حال از کار خودشان باز خواهند ماند و حالا که دیگر موضوع اشکالی نسبت به پست خانهای آنجا باقی نمانده است می خواستم از وزارت پست و تلگراف سؤالی کنم که در این موضوع چه اقدامی کرده اند؟

و آبادان در نظر دارد که يك پستخانه در آنجا تأسیس کند یا نه؟ شیخ الاسلام اصفهانی - بنده قبل از جواب دادن این سؤال میخواهم سؤال کنم که آیا مطابق نظامات مجلس سابقه در صورتیکه دولت معرفی نشده است يك و کبلی می توانست سؤال کند یا نه؟

شیخ الرئیس - معاون هر وزارت خانه مسئولیت پارلمانی دارد

معاون وزارت پست و تلگراف - در مسجد سلیمان به هیچ وجه جمعیت خارجی نیست و هر چه جمعیت است عملیات نفت جنوب هستند چنانکه عرض کردم وزارت پست و تلگراف در نظر دارد که در آنجا چند پستخانه ایجاد نماید

رئیس - امروز روز مذاکرات متفرقه بود و از امور متفرقه هم صحبت شد حالا اگر اجازه می دهید چند دقیقه تنفس شود (در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - چون ظهر است جلسه ختم می شود جلسه آتی روز شنبه موضوع مذاکرات اولاً لایحه روشنائی بقاع متبرکه - ثانیاً لایحه قانونی شورای دولتی

آقای ارباب کیخسرو (اجازه) ارباب کیخسرو - لایحه راجع بتأسیس اداره خزانه داری چاپ و منتشر شده است اگر آقایان صلاح بدانند آنهم جزو دستور شود

برای اینکه اینها يك قوانینی است که باید زودتر تکلیف آنها معلوم و بموقع اجرا گذاشته شود

یکی دیگر اینکه بنده نفهمیدم مسئله ارومیه یکجا رسیده مانعیتیم راپورت آن را ببرند و تجدید نظری در آن بکنند نتیجه اینطور شد که کمیسیون ارومیه هم منحل شد حالا از انحلال کمیسیون چه نتیجه گرفته شده؟ معلوم نیست؟ این امر وقتی شروع شد می خواستند بفرم به اهالی داده شود موقع آن گذشت حالا هم موقع کمک

زمستانی است دارد می گذرد و بنده تصور میکنم باین تأخیر در عمل کار بجائی برسد که خودشان هم از بین بروند و دیگر محتاج به کمک نباشند

بنده نمی دانم کی باید این تکلیف را معین کند اهالی آنجا در کمال پریشانی و استیصال هستند و هنوز هم دولت کابینه اش را معرفی نکرده است که از آنها سؤال کنیم کمیسیون ارومیه هم که منحل شده است بنابراین بنده نمی دانم از کی سؤال کنم که رفع زحمت از اهالی آن صفعات بشود و بیش از این تأخیر هم نشده باشد

استدعا میکنم هر ترتیبی برای انجام این کار لازم است اقدام بشود و از طرف مقام ریاست هم بهر جائی نباید تأکید بشود که بیش از این بیچارگان در صدمه و فشار نباشند

رئیس - راجع به ارومیه باید منتظر بود که هیئت وزراء تشکیل شود و پس از تشکیلات هیئت وزراء تا کیدات لازمه خواهد شد ولی قسمت اول را بنده درست نشنیدم

ارباب کیخسرو - راجع به لایحه خزانه داری بود که طبع و توزیع شده است و بنده تقاضا کردم جزو دستور شود

رئیس - آن لایحه در کمیسیون است می فرمایند بدون اینکه از کمیسیون گذشته باشد جزو دستور بشود (گفته شد خیر)

رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه) شیخ الاسلام - بنده محض اینکه برای آقایان رفقاء سوء تفاهم نشود خواستم عرض کنم سؤال و جوابی که فیما بین بنده و مقام ریاست راجع به ماده واحد قانون انتخابات شد سؤال و جواب شخصی بود

و بنده از جانب رفقا پیغامی به آقای رئیس نبرده بودم که جوابی فرموده باشند و در آوردن آن جواب غفلت کرده باشم آقای رئیس هم ببیند فرمودند ماده ۳۷ را مراجعه کن

چون سایر فرمایشاتی که فرمودند راجع به نظامنامه داخلی بود بنابراین بنده تصور کردم که ماده ۳۷ نظامنامه داخلی را میفرمایند این بود که بنده بماده ۳۷ نظامنامه داخلی مراجعه کردم دیدم هیچ مناسبتی با عرایض بنده و فرمایشات آقای رئیس ندارد امروز ملتفت شدم که مرادشان اصل ۳۹ قانون اساسی بوده است

یکی دیگر راجع با آقایان ارومیه که ارومیه یکجا رسیده مانعیتیم راپورت آن را ببرند و تجدید نظری در آن بکنند نتیجه اینطور شد که کمیسیون ارومیه هم منحل شد حالا از انحلال کمیسیون چه نتیجه گرفته شده؟ معلوم نیست؟ این امر وقتی شروع شد می خواستند بفرم به اهالی داده شود موقع آن گذشت حالا هم موقع کمک

مطلب دیگر راجع باینکه آقای تدین پیشنهاد کردند که قانون انتخابات روز شنبه جزء دستور شود عرض میکنم این تقاضا منافات ندارد باینکه در يك ماده واحد پیشنهاد شده است و میروید بکمیسیون مبتکرات این قانونی است که از کمیسیون مبتکرات و انتخابات گذشته و دو ماه بلکه بیشتر است که طبع و توزیع شده است

آقای تدین تقاضا کردند و بنده هم پیشنهاد میکنم که بعد از این همه هیاهو قانون انتخابات روز شنبه جزء دستور شود

رئیس - پیشنهاد آقای تدین الان رسیده است و قرائت میشود اما راجع بآن قسمت اول بعد از آنکه جنبه ای با جمعی دیگر يك ورقه را امضاء فرموده و بیش بنده آوردید و بنده اشکال کردم شما اخلاقاً مکلف بودید که اشکال بنده را با آقایان اطلاع بدهید

(پیشنهاد آقای تدین بمضمون ذیل قرائت شد) مقام محترم ریاست مجلس شورای ملی دامت شوکت پیشنهاد میکنم لایحه جدید قانون انتخابات جزء دستور شنبه آتی بشود سید محمد تدین

رئیس - آقای تدین (اجازه) تدین - برای اینکه این کشمکشها زیاده تر نشود و از طرفین يك حرفهائی گفته نشود و تکلیف ملک هم از حیث این قانون معلوم و تکلیف انتخابات دوره پنجم هم معین گردد بنده عقیده دارم که قانون انتخابات جزء دستور شود آن وقت اگر مجلس رد بکنند متبع است و اگر قبول هم بکنند متبع است

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه) حاج شیخ اسدالله - بنده هم پیشنهاد آقای تدین را تأیید میکنم

رئیس - آقای حاج میرزا مرتضی (اجازه) حاج میرزا مرتضی - بنده هم با پیشنهاد آقای تدین موافقم

رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه) آقا سید یعقوب - بنده بمذاذای این پیشنهاد عرض دارم

رئیس - آقای آقا سید فاضل (اجازه) آقا سید فاضل - بنده هم بمذاذای این پیشنهاد عرض دارم

رئیس - آقای محمدولی میرزا (اجازه) محمدولی میرزا - بنده خواستم راجع به بیانات آقای ارباب توضیح عرض کنم قسمت اول فرمایشات ایشان که راجع بخرانه داری بود از طرف مقام ریاست به

کمیسیون ارجاع شده و در کمیسیون مطرح است اما آن قسمتی که راجع به اعانه ارومیه یادآوری فرموده بودند این مسئله را در مجلس زیاد خاطر نشان کردم و بالاخره عدم توجه از طرف آقایان بروز کرد و بنده هم مأیوس شدم و از آن تاریخی که دولت این پیشنهاد را تقدیم کرده تقریباً شش ماه است و هزاران لوايح خرج در این مدت تصویب و پرداخت شده و این مسئله همین طور مانده است و همه روز شنیده میشود که این اهالی بدبخت بحال فلاکت و سختی مبتلا و همین طور سرگردانند و تمام امیدواری آنها هم بمجلس است که برای آنها اقدامی بکنند

رئیس - آقای دولت آبادی (اجازه)

حاج میرزا علی محمد دولت آبادی - این پیشنهادی را که آقای تدین کردند بنده اصلاً نمیدانم در ظرف این يك ماه ده روز که تا موقع تجدید انتخابات باقی مانده است این قانون خواهد گذشت یا نه؟ و آیا در اول حملدو سه ماه باخر مدت باقی مانده است اعلان انتخابات را بموجب آن قانون سابق میدهند یا نه؟ و اگر این قانون گذشت آن را نسخ خواهند کرد و این قانون را بجای آن خواهند گذاشت یا خیر؟

بهر حال بنده تصور نمی کنم در ظرف يك ماه و ده روز ما بتوانیم این قانون را تمام بموقع اجرا بگذاریم

این بود عرایض که عرض کردم ولی اگر مرادشان این باشد که نواقص قانون انتخابات سابق اصلاح شود بنده معتقد هستم هفت و هشت ماده عید که برای موقع انتخابات ترفه میگیرند رای را بنویسند و همچنین راجع بعوزه بندیها آن مواد را بمجلس بیاورند و تصویب کنند و ضمیمه قانون انتخابات سابق بنمایند

بنده غیر از این راه دیگری را صلی نمیدانم و نمیدانم آقای تدین بچه نظریه این پیشنهاد را نموده اند

رئیس - آقای حائری زاده (اجازه) حائری زاده - بنده با پیشنهاد آقای تدین موافقم و هیچ منافاتی هم با فرمایشات دولت آبادی ندارد و بجهت اینکه این قانون فعلی تا موقعی که شورائی قانون انتخابات تمام نشود نسخ نمیشود و يك موضوع دیگری هم میخواهم عرض کنم راجع به بودجه مدارس که بنا بود زودی از کمیسیون بودجه بمجلس بیاید خواستم ببینم آن بودجه کی بمجلس خواهد آمد زیرا مدتی است حضرات معلمین و مدیران مدارس معطل مانده اند

رئیس - آقای محقق العلماء
(اجازه)

محقق العلماء - بنده هم با فرمایشات آقای دولت آبادی موافقم که قانون انتخابات که موافقش در آنها تجدید نظر شده به مجلس بیاید و زود هم خواهد گذشت و قابل این نیست که آقایان این همه صحبت بکنند بالاخره آن مواد یاردر میشود یا قبول
رئیس - چند نفر از آقایان اجازه خواسته اند معلوم نیست راجع بچه موضوع است حالا در این موضوع مذاکرات کافی است .

(جمعی گفتند مذاکرات کافی است)
رئیس - رأی میگیریم بیسناد آقای تدین آقایانی که تصویب میکنند قیام فرمایند .

(اغلب نمایندگان قیام فرمودند)
رئیس - تصویب شد - راجع بمدارس هم باید آقای رئیس کمیسیون بودجه جواب بدهند .

(گفته شد نیستند)

نصرت الدوله - بودجه مدارس حاضر است و روز سه شنبه با حضور یکی از اعضای وزارت معارف تطبیق و تمام شد و امروز یافردا برای طبع تقدیم میشود
رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - بنده خواستم مجلس را متذکر کنم که لایحه گسوکرد جزو دستور بود و چون لایحه عام المنفعه است تقاضا میکنم که از دستور خارج نشود و در مرتبه سوم یا چهارم آن راجز و دستور بگذارند .

رئیس - لایحه راجع بروشنائی بقاخ متبر که مقدم است بعد قانون انتخابات اگر وقتی باقی بماند آن چیزی که بمقربانید جزء دستور میشود. آقای ملک الشعراء (اجازه)

ملک الشعراء - عرضی ندارم
رئیس - آقای آقا سید فاضل (اجازه)

آقا سید فاضل - بنده خواستم عرض کنم در موضوع آن رایزنی که از کمیسیون بودجه راجع به آقا محمد جعفر اصفهانی داده شده بود نظر بملاحظات بنیاد که این خبر بمجلس داده نشود و دولت ازوجه اعتبار بطریق ماهیانه به این شخص بیچاره که متعیر و سرگردان مانده و عائله او بلا تکلیف است يك وجهی بدهند.

خواهش میکنم این مطلب راجع مجلس هر طوری صلاح می داند حل بکنند که آن بپاره را است شود

رئیس - در ظرف همین دو سه روزه البته هیئت دولت تشکیل میشود و اگر نباشد از همان وجه اعتبار بدهند تذکر داده خواهد شد .

رئیس - آقای آقامیرزا علی
(اجازه)

آقامیرزا علی کازرونی - عرضی ندارم .

رئیس - آقای شیخ رئیس
(اجازه)

شیخ رئیس - عرضی ندارم
رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه)

شیخ الاسلام - عرضی ندارم
رئیس - آقای تدین (اجازه)

تدین - عرضی ندارم
(مجلس نیم ساعت بعد از ظهر ختم شد)
رئیس مجلس مؤتمن الملك جلسه ۲۲۴

صورت مجلس یوم شنبه
بیست و یکم دلو مطابق
بیست و سوم جمادی الثانیه
۱۳۴۱

مجلس تقریباً دو ساعت قبل از ظهر بریاست آقای مؤتمن الملك تشکیل گردید
صورت مجلس یوم پنجشنبه نوزدهم دلو را آقای امیرناصر قرائت نمودند
رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - آقای سید الملك را در صورت مجلس غایب بدون اجازه نوشته اند در صورتیکه ایشان کمالت دارند و کمیسیون عرایض هم بایشان اجازه داده است .

مطلب دیگری که میخواستم عرض کنم اینست که در جلسه گذشته بنده تقاضا کردم لایحه راجع بمسعدن گو کرد جزو دستور شود و آقای رئیس فرمودند جزو دستور می شود و در صورت جلسه نوشته شده است

رئیس - دیگر ایرادی نیست ؟
(اظهاری نشد)

رئیس - لایحه راجع بروشنائی بقاخ متبر که مطرح است

(ماده واحده بمضمون ذیل قرائت شد)
ماده واحده - وزارت مالیه مجاز است مبلغ بیست و چهار هزار و هشتصد و شصت و نه تومان و سه قران نقد و پانصد و سی و شش خروار و ده من گندم و ششصد و چهار خروار و چهل و هشت من جو و سیصد و شصت و سه خروار و شصت و دو من گاه و یکصد و چهل و چهار خروار و بیست و چهار من بوقربله استر آباد شلتوک بابت مصارف روشنائی و تعزیه داری اما کن مقدسه و مقابر مختلفه را موافق پیشنهاد دولت در دهه السنه ایتیل تأدیه و پرداخت نماید و آن قسمت از وجوهی که مخصوص عراق عرب است باید اساساً توسط مأمور سیاسی ایران در بغداد به متصدیان روشنائی داده شود و متصدیان